

«ALISHER NAVOIY VA XXI ASR»

Buyuk shoir va mutafakkir tavalludining
581 yilligiga bag'ishlangan xalqaro
ilmiy-nazariy anjuman
materiallari

2022-yil, 5-fevral

«ALISHER NAVOI AND
THE XXI CENTURY»
The Materials of the International
Scientific-Theoretical Conference on the Theme
2022 year 5 february

**O‘zbekiston Respublikasi
Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi**

**Alisher Navoiy nomidagi
Toshkent davlat o‘zbek tili va adabiyoti universiteti**

**«ALISHER NAVOIY VA
XXI ASR»**

**mavzuidagi xalqaro ilmiy-nazariy anjuman
materiallari**

Toshkent – 2022

UO‘K: 821.161.1=512.133

KBK: 83.3 (5O‘)

A 51

Mas’ul muharrir:

Shuhrat Sirojiddinov,
filologiya fanlari doktori, professor

Tahrir hay’ati

Shuhrat Sirojiddinov (O‘zbekiston), Sirojiddin Sayyid (O‘zbekiston), Ramiz Asker (Ozarbayjon), Muslihiddin Muhiddinov (O‘zbekiston), Ibrohim Haqqulov (O‘zbekiston), Almaz Ulviy (Ozarbayjon), Nurboy Jabborov (O‘zbekiston), Olimjon Davlatov (O‘zbekiston), Badriddin Maqsudov (Tojikiston), Tanju Seyhan (Turkiya), Aftondil Erkinov (O‘zbekiston), Karomat Mullaxo‘jayeva (O‘zbekiston), Mark Toutant (Fransiya), Dilnavoz Yusupova (O‘zbekiston), Abdulloh Ro‘yin (Afg‘oniston).

Ushbu to‘plamda “Alisher Navoiy va XXI” asr mavzuidagi xalqaro ilmiy-nazariy anjumaniga yuborilgan ilmiy maqolalar jamlangan. To‘plamda Alisher Navoiy adabiy-ilmiy merosining mumtoz adabiyotimizdagi o‘rni va bugungi ahamiyati, shuningdek, shoir ijodiga bog‘liq holda matnshunoslik masalalari, tilshunoslik muammolari haqida so‘z yuritiladi. O‘zbek navoiyshunosligining bugungi holati va istiqboli borasida muayyan tasavvur berishi uning ahamiyatini belgilaydigan omillardan biridir. Kitob filolog mutaxassislar, ilmiy tadqiqotchilar, magistr va bakalavr talabalar hamda keng o‘quvchilar ommasiga mo‘ljallangan.

Mualliflar qarashlari va asarlar nomlaridagi imlo tahririyat nuqtayi nazaridan farqlanishi mumkin.

**The Ministry of Higher and Secondary Education of the
Republic of Uzbekistan**

**Tashkent State University of Uzbek Language and
Literature named after Alisher Navo'i**

**The Materials of the International Scientific-Theoretical
Conference on the Theme**

**«ALISHER NAVOI AND THE
XXI CENTURY»**

Tashkent – 2022

Chief editor:
Shuhrat Sirojiddinov
Doctor of Philology, Professor

Editorial Board

Shuhrat Sirojiddinov (Uzbekistan), Sirojiddin Sayyid (Uzbekistan), Ramiz Asker (Azerbaijan), Muslihiddin Muhiddinov (Uzbekistan), Ibrahim Haqqulov (Uzbekistan), Almaz Ulvi (Azerbaijan), Nurboy Jabborov (Uzbekistan), Olimjon Davlatov (Uzbekistan), Badriddin Maksudov (Tajikistan), Tanju Seyhan (Turkey), Aftondil Erkinov (Uzbekistan), Karomat Mullakhodjaeva (Uzbekistan), Mark Toutant (France), Dilnavoz Yusupova (Uzbekistan), Abdullah Ruyin (Afghanistan).

This is a collection of articles which were sent to the International scientific theoretical conference on the theme "Alisher Navoi and the XXI Century". The collection includes the papers considering the role and importance of literary-scientific heritage of Alisher Navoi in our classical literature as well as linguistic and textual issues of his works. It presents a clear image of the current state and prospects of Uzbek researches on Navoi. The book is intended for philologists, scientific researchers, the students of master's and bachelor's degrees, and a wide audience.

The orthography of authors' and their views of works may differ from the view point of the editorship.

Alisher Navoiy Majnunni tasvirlar ekan, uning holatini bayon etish bilan ruhiy kamolotini belgilab beradi. Fuzuliy esa Majnunga Zaydni doimiy hamroh qilib qo‘yadi.

Alisher Navoiy Majnunga yetkazmoqchi bo‘lgan xabarlarini asosan, tush orqali yoki xalqning og‘zidan yetkazadi. Fuzuliy esa buni Zayd orqali yetkazishni ma‘qul ko‘radi.

Alisher Navoiy Majnunning o‘limini tasvirlar ekan, Majnunning taqdiridan xalq alam chekkanini, Majnunni xalqning o‘zi qabrga qo‘yganini bayon qiladi. Bu bilan Navoiy Majnun qay holga tushmasin, Haqning ham, xalqning ham sevimlisi edi, degan xulosaga keladi. Fuzuliy esa xalqni biroz befarq tasvirlaydi va Majnun uchun Zaydni dardkash qilib qo‘yadi.

Dostonlarda Majnunning hushdan ketishi va tush ko‘rish tasvirlari orqali mualliflar qahramon ruhiyatini mohirona ochib bergan. Bu esa, dostonning ta‘sirchanligini yanada oshirishga xizmat qiladi.

Adabiyotlar ro‘yxati:

1. Komilov N. Xizr chashmasi. Ishq otashining samandari. – T.: Ma‘naviyat, 2005.
2. G‘afurov I. O‘ttiz yil izhori. Ishq shiddatining pog‘onalari. – T.: G‘ofur G‘ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 1987.
3. Navoiy A. Layli va Majnun. -T.: G‘ofur G‘ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2006.
4. Fuzuliy M. Layli va Majnun. -B.: ŞƏRQ-QƏRB, 2005.
5. Eshonqulov J. Ertak va dostonlardagi tush bilan bog‘liq ramzlar talqini (Maqola)-SAVIYA.UZ, 2017
6. Mansur A. Tarjima va izohlar muallifi. Qur‘oni Karim. O‘zbekcha izohli tarjima. - T.: Cho‘lpon.

FITRAT “FARHOD VA SHIRIN” DOSTONI TADQIQOTCHISI

Sevinchoy YOQUBOVA

ToshDO‘TAU

(O‘zbekiston)

Annotatsiya

Ushbu maqolada Fitratning “Farhod va Shirin” dostonini o‘rganishga bag‘ishlangan qarashlari tahlil etilgan. Unda fors adabiyotining yetuk namoyandalari Firdavsiy, Nizomiy, Dehlaviylar an‘analarining Navoiy tomonidan davom ettirilishi, “Farhod va Shirin” syujeti ifodasida ulug‘ mutafakkir yangiliklariga Fitrat munosabati tahlil etiladi. Dostonning o‘ziga xos jihatlari ayrim qiyosiy tahlillar orqali tadqiq etiladi. Shu orqali Abdurauf Fitratning o‘zbek navoiyshunosligi ilmiga qo‘shgan hissasi haqida muayyan xulosalar ifodalangani.

Kalit so‘zlar. *Adabiyotshunos, doston, syujet, an‘ana, tadqiqot, obraz, ifoda, badiiy tasvir.*

XX asr o‘zbek adabiyotining yirik namoyandasi Abdurauf Fitrat nafaqat ma‘rifatparvar shoir, yetuk nosir, istedodli dramaturg, balki zukko adabiyotshunos sifatida ham o‘zidan kattagina meros qoldirgan.

Fitratning badiiy ijodi singari ilmiy faoliyati ham keng qamrovli bo‘lib, adabiyotimiz tarixiga oid noyob qo‘lyozmalarni izlab topish, muayyan ijodkor hayoti va faoliyatini targ‘ib-tashviq qilish, manbalarni ilmiy asosda tadqiq etishdan iboratdir. Olim tomonidan yozib qoldirgan ilmiy tadqiqotlar o‘zbek adabiyoti tarixi va adabiyot nazariyasining muayyan muammosini yoritishga bag‘ishlangan. Fitrat o‘zbek adabiyotshunosligining ko‘plab muammolaribilan qiziqqan va ularga o‘z zamonasiga mos ilmiy-adabiy yechim topishga harakat qilgan iste’dodli munaqqid va adabiyotshunosdir.

Adabiyotshunos olim U.Jo‘raqulov Fitratning mumtoz adabiyotimizga munosabati haqida to‘xtalib: *“Fitratning mumtoz merosga muayyan munosabati, birinchidan, aruzga turkona yondashish prinsipi bilan bog‘liq bo‘lsa, ikkinchidan, zamon murakkabliklari bilan izohlanadigan ba‘zi yon berishlari ham, uning mumtoz merosga bo‘lgan muhabbatiga, unga ijobiy qarashiga soya sola olmagan”*(1.44)–deb yozadi. Fitratning mumtoz adabiyotga chuqur muhabbati, bu adabiyot namunalari sir-sinoatlarini chuqur anglashi va tushunishi natijasida yuzaga kelgan ko‘pgina tadqiqotlari uzoq yillar davomida ilm ahli uchun muhim ilmiy-nazariy manba bo‘lib kelgan.

E’tiborli tomoni shundaki, Fitrat o‘zbek adabiyoti tarixida munosib o‘rin tutadigan ko‘pgina yetuk ijodkorlarimizning ilk tadqiqotchilaridan biridir. Uning Yusuf Xos Hojib, Ahmad Yugnakiy, Ahmad Yassaviy, Alisher Navoiy, Muhammad Solih, Turdi Farog‘iy, Mashrab va boshqa ko‘plab mumtoz shoirlarimiz ijodiy merosiga oid tadqiqotlari bugungi kunda ham o‘zining ilmiy qimmatiga egadir. Olim ilmiy merosida ulug‘ mutafakkir Alisher Navoiy hayoti, ijodiy faoliyatiga oid tadqiqotlar alohida ajralib turadi.

Fitrat tuzgan “O‘zbek adabiyoti namunalari” majmuasida ko‘pgina ijodkorlar asarlari qatori Alisher Navoiy ijodidan ham ayrim namunalarni keltirilgan. [5. 139-273]. Jumladan, ushbu majmuada Navoiyning “Muhokamat ul-lug‘atayn”, “Xamsa” dostonlari, lirik devonlaridagi she‘rlari, “Maktublar”, “Mezon ul-avzon”, “Mahbub ul-qulub” singari asarlaridan parchalar berilgan.

Fitratning “Navoiyning forsiy shoirlig‘i ham uning forsiy devoni to‘g‘risida”, “Farhod va Shirin” dostoni to‘g‘risida” nomli maqolasi bevosita Navoiy ijodiy merosining muayyan qirralari tadqiqiga bag‘ishlangandir. Ularda olim birlamchi manbalarga tayangan holda o‘zi tahlilga tortgan masala mohiyatini xolisona yoritadi.

Olimning “Farhod va Shirin” dostoni to‘g‘risida” nomli maqolasi dastlab 1930 yili «Alanga» jurnalining 1-(14 -17-bet) va 2-soni (9 -14-bet)da e‘lon etilgan. Ushbu maqola Fitrat “Tanlangan asarlar”ining 2-jildidan o‘rin olgan [6.105-134].

Mazkur maqolada Fitrat yetuk navoiyshunos olim sifatida namoyon bo‘ladi. Tadqiqotchi nafaqat Alisher Navoiyning “Farhod va Shirin” dostoni, balki undan oldin va keyin ushbu syujetda yaratilgan bir qator asarlarni ham sinchkovlik bilan kuzatadi. Fitrat dastavval shoir, dramaturg va tarjimon Xurshid asli ismi Sh.Sharofiddinov tomonidan Navoiy dostoni asosida

«Farhod va Shirin» nomli opera librettosini yaratgani haqida soʻz yuritadi. Asar 1925-yilda Toshkentda nashr etilgan. Olim ushbu asarning yuzaga kelishida Alisher Navoiyning dostoni muhim oʻrin tutganini alohida taʼkidlaydi.

Fitrat Xurshid tomonidan asarda berilgan quyidagi izohini keltirib oʻtadi: «Bu asar el ogʻzida Xitoy, Arman, Eron kishilari orasida oʻtkanlari soʻylansa ham, ammo Turkistonda Xoʻjand shahri yonidagi Mirzachoʻl ustida boʻlgʻan Farhod togʻi, Shirin soyidan olgʻan taʼsurotingʻa suyalib, voqeaʼni Turkistonda deb aytishga jasorat qilaman» (6.105). Olim Xurshidning ushbu izohiga munosabatini bildirib, doston voqeasini Turkistonda roʻy bergan deb qarash notoʻgʻri fikrligini asoslab beradi. «Farhod va Shirin» syujetining paydo boʻlish joyini chalkashtirilishining sabablaridan biri sifatida Oʻzbekistonda Farhod togʻi, Shirin soyi deb atalgʻan joylar koʻpligi bilan bogʻlaydi.

Olim «Xusrav va Shirin» syujeti dastlab xalq ogʻzaki ijodida yaratilgan boʻlib, uning kelib chiqishi eronlik sasoniy hukmdor Xusrav Parvez nomi bilan bogʻliqligini keltiradi, keyinchalik ushbu syujetda Eron shoirlari tomonidan doston bitilganini aytadi. «Dostonning bizga maʼlum boʻlgʻan eng birinchi yozuvchisi 10-asrning mashhur fors shoirlaridan Abulqosim Hasan Firdavsi(y)dir. Firdavsi(y) qadim Eron dostonlarini bilgʻuchi bir kishi boʻlub shul qadim dostonlardan foydalanib, oʻzining mashhur «Shohnoma»sini yozgʻani maʼlum. Firdavs(iy) oʻzining «Shohnoma»sida «Xusrav-u Shirin» dostoni uchun ayrim bir oʻrin beradir» (6. 108). Shundan keyin Fitrat ushbu doston Xusravning shahzodaligidan to podshoh boʻlgungacha voqealar qalamga olinganini aytib, doston syujetini qisqacha keltirib oʻtadi. Mazkur doston ilm ahliga hali yaxshi tanish boʻlmaganligini nazarda tutgan olimning baʼzi oʻrinlarda syujet voqealarini hikoya qilishi mantiqan asoslidir.

Olimning taʼkidlashicha, Firdavsiy dostoniga oʻzidan oldin mavjud boʻlgan syujetni toʻlaligicha asos qilib olmaydi. Uning fikricha, mazkur syujet toʻla holda mashhur shoir Nizomiyning dostonida oʻz aksini topadi. «Nizomiy Eronda Firdavs(iy)dan burun maʼlum boʻlgʻan bu dostonning hammasni oladir va oʻzi, shubhasiz, sanʼatkor va oʻtkur qalami bilan chiroylik bir shaklga solib, buning fors va turk adabiyotidagi muhim mavzuʼni taʼmin qnlgʻan boʻladir» (6.109). Doston Xusrav va Shirin muhabbati tasvirlanar ekan, Farhod Shirin qasriga ariq qazish jarayonida uni sevib qolgani keltiriladi. Fitrat Xusrav va Farhodning oʻzaro savol-javobiga tayanib, eron shohini mantiqan Farhoddan yengilgan, deb hisoblaydi.

Nizomiydan keyin bu syujet Xusrav Dehlaviy tomonidan qayta ishlanadi. Tadqiqotchi bu haqida: «Amir Xusravi Dehlaviy oʻzining «Xusravu Shirin» dostonini Nizomi(y) kabi boshlab, shu kabi bitiradir», - deydi. Fitrat Dehlaviy ushbu syujetga kiritgan yangiliklaridan biri – Farhodning Chin xoqoni oʻgʻli sifatida berilishi deya taʼkidlaydi. «Xusrav va Shirin» syujeti haqida atroflicha mulohaza yuritgan Fitrat: «Fors adabiyotida koʻb «Xusrav-u Shirin»lar yaratildi. Hech biri (Xusrav Dehlaviy asari ham) Nizomi(y) asari darajasida chiroyli va

usta chiqmag‘ani uchun uning darajasida muvaffaqiyat ham ko‘ra olmadi”, degan xulosana keladi. (6. 112).

Olim Navoiy dostoni haqida so‘z yuritar ekan, undagi yangiliklarni alohida e‘tirof qilib o‘tadi. Salaflardan farqli holda Navoiy dostoniga bosh qahramon sifatida Farhodni tanladi va dostonini “Farhod va Shirin” deb atagan. Fitrat “Asarning bosh qahramoni bo‘lg‘an Farhodni Navoiy komil bir inson tipida oladir”, - deb yozadi.

Navoiy dostonining manbalari haqida to‘xtalgan olim bu asarini yozg‘anda uning qo‘lida Nizomi(y) va Xusrav Dehlaviy asarlaridan tashqari shoir Ashrafing, shuningdek, ismlari noma‘lum bo‘lgan ikki shoirning asarlari bor edi, deydi. Ushbu shoirlarning asarlarida Navoiy uchun zarur bir narsa bor edimi? degan savolni keltirib, bunga asos bo‘ladigan material o‘z qo‘lida mavjud emasligini qayd qilib o‘tadi.

“Farhod va Shirin” dostonining o‘ziga xosliklari haqida fikr yuritgan olim, asarning ustoz xamsanavislarga mushtarak jihatlariga ham alohida e‘tibor qaratadi. Asardagi qasrlar tasviri haqida shunday deydi: “Navoiy bu to‘rt qasrni Nizomi(y) dostonidag‘i Mehinbonuning yilning har faslida bir joyda turmag‘idan oladir. Bo‘yamoq mas‘alasini esa, Nizomiyning «Haft paykar»idag‘i Bahrom qasrlaridan ilhom olib yozadir” (6. 119). Ushbu maqolada dostonida Farhodning toj-taxtdan voz kechishi, Armanistonga borib, Shirin bilan uchrashuvi, Xusravga qarshi kurashi, uning tog‘da bandi qilinishi va nihoyat Xusrav hiylasi bilan o‘lim topishi singari masalalarni atroflicha tahlil qilinadi. Ayniqsa, Fitrat Xusrav va Farhod munozarasiga alohida ahamiyat beradi. Tadqiqotda Nizomiy va Navoiy dostonidagi Xusrav va Farhod munozarasini yonma-yon keltirib, qiyoslanadi, Bundan tadqiqotchining ko‘zlagan maqsadi Navoiy dostonining o‘ziga xosligini yoritishdir.

Fitrat O‘rta Osiyo xalqlari orasida bu dostonning Navoiygacha qanchalik mashhur bo‘lganini asoslaydigan dalil yo‘qligini ta’kidlar ekan, Navoiydan keyin bu doston juda shuhrat topib, ko‘p o‘qilgan, degan fikrni bildirib o‘tadi.

Tadqiqotchi Navoiydan keyingi asrlarda “Farhod va Shirin” dostonining shoirlar tomonidan yangi, soddaroq tildagi bir qancha variantlari yaratilganini keltiradi. Ular orasida ancha shuhrat topgani XVIII-XIX asrlarda yashab ijod etgan Umar Boqiy qalamiga mansub, deb biladi. “Umar Boqi(y)ning bu asari ozg‘ina o‘zgarishlar bilan Navoiy dostonining nasrga aylantirilganidir” (6. 122), deya to‘g‘ri xulosaga keladi.

Ko‘rinadiki, Fitratning “Farhod va Shirin” dostoni bo‘yicha amalga oshirgan ushbu ilmiy tadqiqoti o‘ziga xosligi bilan e‘tiborga molikdir. Unda Fitrat doston syujetining ilk ildizlari, yetuk xamsanavislar tomonidan ushbu syujetningsayqal topgani, Navoiyning unga qo‘shgan o‘zgarish va yangiliklari va ulug‘ shoir asarining keyingi davrlardagi ijodkorlarga ta’siri masalalariga atroflicha munosabatini bildiradi. Zarur o‘rinlarda muammoni qiyosiy aspektda tadqiq etadi. Maqolada ilgari surilgan fikr-qarashlar o‘z davri uchun yangi

MUNDARIJA

I SHO‘BA. ALISHER NAVOIYNING ILMIY MEROSI VA MATNSHUNOSLIK PANEL I. SCIENTIFIC LEGACY OF ALISHER NAVO‘I AND TEXTOLOGY

Shuhrat SIROJIDDINOV. Alisher Navoiy o‘z ustozlari haqida	5
Ramiz ƏSKƏR (Azərbaycan). Yubiley kitablari	10
Nafas SHODMONOV, G‘iyosiddin SHODMONOV. Navoiy g‘azallariga Munis muxammaslarining matniy xususiyatlari	13
Labib Said MOHAMMAD OLIM, Nadim MOHAMMAD HUMOYUN (Afg‘oniston). Alisher Navoiyning Xurosondagi izlari va adabiy an‘anasining davomi	24
Aftondil ERKINOV. Temuriylar davri durdonasi (“Guliston”ning o‘zbek tilidagi yangi tarjimasi)	30
Emek ÜŞENMEZ. Türkmenistanmili el yazmalar kütüphanesindeki Ali Şîr Nevâi yazmalari haqqinda	35
Ализода САЙИДХОДЖА. Рукописные произведений Алишира Наваи в фонде восточного рукописей национальной Академии Науки Республики Таджикистан и их характерной особенности	50
Gulnoz XALLIYEVA. Germaniyada Alisher Navoiy qo‘lyozmalari	54
Sherxon QORAYEV. Amir Ahmad Hojibek Vafoiy adabiy bazmlari va Alisher Navoiy	57
Shermuhammad AMONOV. Ahmad Tabibiyning Navoiy g‘azallariga bog‘lagan musaddaslari	61
Rustamjon JABBOROV. Sulton Ya‘qubning Navoiy tilga olgan bir ruboiysi xususida	64
Oysara MADALIYEVA. Alisher Navoiy “Terma devon”lari tarkibidagi g‘azallarning matniy tadqiqi	72
Sadat MONESA SAYED (Afg‘oniston). Abdulhakim Shar‘iy Juzjoniy – adabiyotshunos olim	96
Yaldo NURIY (Afg‘oniston). Navoiyning Afg‘onistonda o‘rganilishi va asarlarining nashr etilishi	100
II SHO‘BA. ALISHER NAVOIY ADABIY MEROSI VA TARJIMAI HOLI PANEL II. ALISHER NAVOI‘S BIOGRAPHY AND LITERARY HERITAGE	
Muslihiddin MUHIDDINOV. «Saddi Iskandariy» dostoni hamdlaridagi hikmatlar	107
Nurboy JABBOROV. Alisher Navoiy an‘analarining Abdulla Oripov she‘riyatidagi poetik sintezi	112
Shar‘iy JUZJONIY. Alisher Navoiy oshiq bo‘lganmi?	126

Almaz Ulvi Binnətova (Azərbaycan). Əlişir Nəvainin son dastanında tarixin nağili	131
Shavkat HAYITOV. Mahbuba MUHAMMADOVA. “Farhod va Shirin”ning bir manbasi haqida	140
Dr. Amir NEMATI LIMA'I (Eron). From Khosrow to Farhad with Shirin’s poem (According to the poem of Shirin and Farhad, composed by Amir Alishir Nava'i)	145
Akramjon DEHQONOV. Alisher Navoiy's artistic skill in depicting Khosraw Parvez	150
Dr. Amir Timur RAFIEI (Eron). Cultural and literary position of Amir Alishir Navai during the Timurid era	156
Burobiya RAJABOVA. Navoiy ijodida ritorik murojaat san’ati (“Farhod va Shirin” dostoni misolida)	159
Nodir G’AFFOROV. Alisher Navoiyning “Hayrat ul-abror” asarida islomiy qoidalar tahlili	166
Shahlo HOJIYEVA. Alisher Navoiyning “Sab’ai sayyor” dostoni muqaddimasiga oid ayrim mulohazalar	172
Zuhra MAMADALIYEVA. Alisher Navoiy ijodida Arastu obrazi talqinlari	176
Ozoda TOJIBOYEVA . “Hayrat ul-abror”da dalillash san’ati	182
Orzigul HAMROYEVA. Navoiyning mahjub baytlari (“Saddi Iskandariy” dostoni asosida)	186
Zulayho RAHMONOVA. Alisher Navoiy ijodiyotida tavba talqinlari	192
Ilyos ISMOILOV. “Saddi Iskandariy” dostonida fol motivi va uning transformatsiyasi	196
Mexrinisa XOLMURODOVA. Alisher Navoiy “Xamsa”sida adolatli davlat va ota-o’g’il munosabatlari talqini	200
Muyiba OTAMURATOVA. Alisher Navoiy ijodida umuminsoniy g’oyalar tarannumi	206
III SHO‘BA. ALISHER NAVOIY LIRIKASINI O‘RGANISH MASALALARI	
PANEL III. THE PROBLEMS OF STUDYING LYRIC HERITAGE OF NAVOI	
Ibrohim HAQQUL. Navoiy shaxsi va ijodiy imkoniyatlari	211
Oqilxon IBROHIMOV. Hazrat Navoiy ijodi Yunus Rajabiy talqinida	219
Boqijon TO‘XLIYEV. G’azal sharhi – ma’rifiy mashg’ulotlar manbai sifatida	224
Nodira AFOQOVA. Hamd g’azallarda sabab – oqibat kategoriyasi	229
Olimjon DAVLATOV. “G’aroyib us-sig’ar”da obraz darajasiga ko’tarilgan timsollar (“Shox” radifli g’azal misolida)	234
Ma’rifat RAJABOVA. Qalb pokligi Navoiy talqinida	237
Farida KARIMOVA. Debochalarda ijtimoiy-siyosiy va adabiy hayotga doir qaydlar	240
Nazora BEKOVA. "Devoni Foni" va uning Alisher Navoiy ijodiyotidagi	243

mavqei	
Tozagul MATYOQUBOVA. Nafis tuyg'ular zalvori	249
Sohiba UMAROVA. Navoiy lirikasida iqtibos	255
Durdona ZOHIDOVA. Navoiy lirikasida visol orzusining poetik talqini	257
Salomat MATKARIMOVA. Alisher Navoiy "Bog'i nazmi shakkaristonidan bir gulqand" sharhi	261
Laylo JO'RAYEVA. Maqomlarda Alisher Navoiy g'azallarining qo'llanilishi	267
Afifa G'ANIYEVA. Alisher Navoiyning "Bois" radifli orifona g'azallarida sababiyat va oqibat	273
Qamariddin QANET. "G'aroyib us-sig'ar" g'azallarida qo'llanilgan qofiyalar badiiyati va muraddaf g'azallar	282
Mina KARWANY (Afg'oniston). Lutfiy va Navoiy she'riyatida husni ta'lil san'ati	294
Jamila ISOR (Afg'oniston). Navoiy va Bobur shi'riyatida irsoli masal va tamsil san'atlari	299
IV SHO'BA. ALISHER NAVOIY: AN'ANA VA YANGILANISH, ZAMONAVIY ADABIYOTDA BUYUK SHOIR OBRAZI TALQINI PANEL IV. THE PLACE, TRADITION AND RENEWAL OF ALISHER NAVOI'S LITERARY HERITAGE	
Fuzuliy BAYAT (Azərbaycan). Образ Навои в узбекском и среднеазиатском фольклоре	306
Qosimboy MAMUROV, Nargiza TILAKOVA. Navoiy international conference 2022	319
Nizomiddin MURODIY (Xo'jand). Alisher Navoiyning g'arbiy Xitoydagi izdoshlari	325
Nusratullo JUMAXO'JA. "Alisher Navoiy" romanida shoir shaxsiyati va ijtimoiy-adabiy qiyofasining badiiy ifodasi	330
Ilhom G'ANIYEV. Jaloliddin Rumiy va Alisher Navoiy ijodida taqdir muammosi	334
Baxtiyor FAYZULLOYEV (Xo'jand). Nodira ijodida Navoiy an'analari	339
Islomjon YOQUBOV, Go'zal ATABOYEVA. "Navoiy va rassom Abulxayr" roman dilogiyasining shakliy-uslubiy o'ziga xosligi	344
Zilola AMONOVA. Nasimiy va Navoiy ijodida tavhid talqini	350
Elchin IBROHIMOV (Azərbaycan). Alishir Nevai'nin türk dünyasında öğrenilmesi Muhakemetü'l lugateyn eserinin türkçe'ye katkıları	354
Abdumurod TILAVOV. Alisher Navoiy xorijlik olimlar nigohida (Turkiyalik olima professor doktor Funda Toprakning "Tasavvufiy va adabiy tomonlari bilan Alisher Navoiy" tadqiqoti haqida)	360
Ahmet AKALIN (Turkiya). Türk Devletleri Teşkilatı "Ali Şir Nevai Uluslararası Ödülü"	363

Barno HASANOVA. Jadidlarning Navoiy shaxsi va ijodiga munosabati masalasi	367
Gulbahor ASHUROVA. Muhammad Alining "Navoiy va Boyqaro" dramasi Navoiy obrazining badiiy talqini	372
Nazmiya MUXITDINOVA. Muhammad G'oziy ijodida Navoiy uslubiga izdoshlik ko'rinishlari	380
Olmosxon ABDURAHMONOVA. Adabiy an'ana va ijodiy ta'sir	384
Furqat TO'XTAMURODOV. Muhsiniyning Navoiyga tatabbu'si va tahrir masalasi	387
Dilfuza AVAZOVA. Alisher Navoiy, Furqat va Abdulla Oripov ijodida Ka'batulloh mavzusining badiiy talqini	390
Yulduz ABDULHAKIMOVA. Alisher Navoiy va Muhammad Fuzuliyning "Layli va Majnun" dostonlarida hushdan ketish va tush motivlarining o'rni	395
Sevinchoy YOQUBOVA. Fitrat "Farhod va Shirin" dostoni tadqiqotchisi	401
Abdul Haq RAHIMI. Afg'oniston o'zbek she'riyatida Navoiy an'analari	405
Feruz Sul-tonqulova. Alisher Navoiy ijodining zamonaviy o'zbek she'riyatiga ta'siri (Usmon Azim ijodi misolida)	414
Bekposhsha RAHIMOVA. Navoiy dahosiga izdoshlik	418
Jumagul SUVONOVA. Alisher Navoiy ijodida arba'in-hadis va XXI asr an'analari poetikasi	423
Muhabbat RAJABALIYEVA. Poyon Ravshanov – navoiyshunos	430
V SHO'BA. ALISHER NAVOIYNING LINGVISTIK MEROSI VA SHOIR IJODINI O'QITISH MUAMMOLARI	
PANEL V. ALISHER NAVOI'S LINGUISTIC HERITAGE AND PROBLEMS OF TEACHING THE POET'S WORK	
Prof. Dr. Hikmet KORAŞ (Turkiya). Alishir Nevayi'de yazi dili şuur	435
Baxtiyor ABDUSHUKUROV. Alisher Navoiy asarlaridagi etnonimlar	446
Zulxumor XOLMANOVA. Alisher Navoiyning omonimlarga oid mulohazalari	453
Dilnavoz YUSUPOVA. "Farhod va Shirin" dostonini o'qitishda zamonaviy texnologiyalar va metodlardan foydalanish	460
Barno ABDURAHMONOVA. Maktab adabiy ta'limda Navoiy hayoti va ijodini o'rgatish masalalari	471
Malohat AHMEDOVA. Alisher Navoiy asarlaridan foydalanib mustaqil va o'quv topshiriqlarini pragmatik tuzish usullari	475
Aliboy QAHRAMONOV, Davlatyor JUMASHEV. Navoiy asarlarining til xususiyatlari	480
Azizbek JANGABAYEV. Navoiy asarlarining qoraqalpoqcha tarjimalari tilining ma'no stilistik xususiyatlari	486

TEZISLAR
TILSHUNOSLIK

Ro'zmetova Nigora. Alisher Navoiy hikmatlarida oilaga oid atamalarning qo'llanishi	491
Tamikayeva Dilafro'z. Alisher Navoiyning "Saddi Iskandariy" dostonida qora so'zi orqali ifodalangan frazeologizmlarning qo'llanilishi	494
Tillabayeva Zilola. Alisher Navoiy asarlarining til xususiyatlari va shevalarning qo'llanilishi yuzasidan mulohazalar	495
Xo'janiyozova Shahnoza. Alisher Navoiyning manoqib asarlar matnidagi sanskritcha va mo'g'ulcha o'zlashmalar	497
ADABIYOTSHUNOSLIK	
Ahmedova Shoira. Alisher Navoiy buxorolik ijodkorlar haqida	500
Abdujalilova Diyora. Alisher Navoiy "Hayrat ul-abror" va Yahyobey Toshlijalining "Gulshan ul-anvor" dostonlaridagi maqolat va hikoyatlar qiyosi	501
Abdumannapova Shohsanam. Aruz – sharif fan (Alisher Navoiyning "Mezon ul-avzon" hamda Sayfiy Buxoriyning "Aruzi Sayfiy" (Henri Blochmann tarjimasini) misolida)	505
Alimov Rasul. "Mahbub ul-qulub" asarida janrlar adabiyoti.	508
Anorqulova Ozoda. Navoiy ijodida "Ota" konseptiga bog'liq tushunchalar izohi	511
Abduvaliyeva Zarina. Alisher Navoiy g'azallarida muvozana san'ati	513
Abduxalilova Rushana. Alisher Navoiy ijodida ustozlar zikri	515
Axrorova Zufnunabegim. "Tazkirat ul-avliyo" va "Nasoyim ul-muhabbat" da Robiya Adaviya zikri	518
Axmedova Maloxat. Alisher Navoiy asarlaridan foydalanib mustaqil va o'quv topshiriqlarini pragmatik tuzishusullari	520
Babanazarova Zulfizar. "Alisher Navoiyning "Hayrat ul-abror" dostonida qofiya va vazn munosabati"	524
Bekova Nazora, Sayidova Feruza. "Devoni foniy" va uning Alisher Navoiy ijodiyotidagi mavqei	526
Tuxliyeva Dilfuza. Ontologik tahlil metodi haqida	528
Murodova Gavharoy. "Majolis un-nafois"dagi Temuriy shahzodalar va badiiy ijodkorlar	530
Ishonxanova Iroda. Alisher Navoiy lirik asarlarini o'rganishga innovatsion yondashuv	533
Jumayeva Dilnoza. Abdulla Oripovning Navoiyga ehtiromi	536
Jabborova Maqsadxon. Alisher Navoiy ijodida shaxs kamoloti g'oyasining badiiy ifodasi	538
Sodiqov Mirjalol. "Majolis un-nafois"ning birinchi majlisida keltirilgan parchalarda matn va she'riy o'lchov munosabati umumiy xulosasi	542
Mulloqulova Zebiniso. "Saddi Iskandariy" dostoni nasriy bayonlarining qiyosiy tahlili	545

Mirzahakimova Dilobar. Shermuhammad Munis ijodida Alisher Navoiy an'analari	547
Ruzmetov Shahzodbek. Alisher Navoiy ijodining Usmonli turk adabiyotiga ta'siri (Lamii Chelebiy misolida)	550
Sanaqulov Ulug'bek. Alisher Navoiyning "Navodir ush-shabob" devonida Layli obrazi talqini	553
Safarova Hilola. Bir g'azal tahlili...	556
Saidakbarova Muqaddas. "To nafs-u havo qasri baraftod o'lmas ..."	559
To'raqulova Mahliyo. Sharhlab o'qitish va uning o'ziga xos jihatlari	561
Tashpulatova Dilnoza. Turaboyeva Sitora. Alisher Navoiy aforizmlari qiyosi	565
Shomurotova Charos. Isajon Sultonning "Alisher Navoiy" romanida peyzaj va qahramon ruhiyati tasviridagi mutanosiblik	569
Shukurova Sabohat. Kichik lirik janrlarda shaxs va jamiyat muammolari talqini	571
Sobirova Muzayyana. Navoiy saboqlari	575
Sabitova T. Alisher Navoiyning "Sab'ai sayyor" dostonida ertak motivlari	577
Fayzullayeva Sevara. Navoiy mahoratining Avaz O'tar ijodiy kamolotidagi o'rni	581
Zohid Muhammad Zohir. "Boburnoma"da Alisher Navoiy ta'rifi	584
Kozimova Zumriniso. Alisher Navoiy asarlarida qo'g'irchoqbozlik san'atiga oid terminlar	586

Muharrir: X. Tahirov
Texnik muharrir: S. Meliquziyeva
Musahhah: M. Yunusova
Nashrga tayyorlovchi: Ozoda Tojiboyeva
Sahifalovchi: A. Muhammad

«ZEBO PRINT» MCHJ bosmaxonasida chop etildi.
Manzil: Toshkent sh., Yashnobod tumani, 22-harbiy shaharcha.